



KALAJUN=12

### **Πάνθεον:**

#### **Θεϊκοί Αυτοκράτορες της Δημιουργίας και δυνάμεις της συντήρησης**

Ο συμβολισμός του δωδεκάθεου απορρέει από τα αστρολογικά πρότυπα του ηλιακού ημερολογίου, που θεωρούνται σταθεροί παράγοντες για την οργάνωση των κοινοτήτων σε συγκεκριμένες χρονικές ενότητες. Ο αριθμός 12 συναντάται στη λατρεία, στο μύθο και στην τέχνη. Εκτός από την αρχαία Ελλάδα, υπήρχαν δωδεκάθεα στην Αίγυπτο, τη Βαβυλώνα, την Ασσυρία, στη Χαλδαία και στο Βαβυλωνιακό Ελάμ (Elam) -το σημερινό Χουζιστάν (خوزستان Khūzestān) του νοτιοδυτικού Ιράν (Iran), όπως επίσης και στους Χετταίους, στους Ετρούσκους, στους Ρωμαίους και στα γερμανικά φύλλα. Ακόμη και στο Χριστιανισμό, οι μαθητές του Ιησού ήταν 12. Οι θεοί έδιναν με τη στάση ζωής τους το παράδειγμα της ενότητας και της ακεραιότητας στις κλασικές κοινωνίες. Οι θεότητες εμφανίζονται σε ζεύγη ετερώνυμων στοιχείων ή αλληλοσυμπληρούμενων μορφών, κι ενσωματώνονται μ' αυτόν τον τρόπο στις δραστηριότητες της Ανθρωπότητας. Ο Πλάτων ταξινομεί την πολιτική του σκέψη βασιζόμενος στον αριθμό 12. Το Ελληνο-ρωμαϊκό Πάνθεο αντιστοιχούσε στα 12 μηνιαία σύμβολα του ωροσκοπίου, στους Μάγια όμως, ο ζωδιακός κύκλος είχε 13 μήνες (των 20 ημερών):

ΘΕΟΙ ΕΛΛΗΝ ΩΝ	ΘΕΟΙ ΛΑΤΙΝΩ Ν	ΜΗΝΕΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΝ ΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙ ΟΥ	ΛΑΤΙΝΙΚΟ ΩΡΟΣΚΟΠ ΙΟ	ΕΛΛΗΝΙΚ Ο ΩΡΟΣΚΟΠ ΙΟ	ΜΗΝΕΣ ΜΑΓΙΑ	ΦΕΓΓΑΡΙΑ ΜΑΓΙΑ (ΩΡΟΣΚΟΠ ΙΟ) <sup>1</sup>	ΘΕΟΙ ΜΑΓΙΑ
Ήρα	Juno	Ιανουάριος	Acuario	Υδροχόος 21/1-19/2	Pop Ψάθα	Tzootz (Τσοόςτς) Νυχτερίδα 26/7-22/8 <sup>2</sup>	Ix Chel Σελήνη/Γη
Ποσειδών	Neptunus	Φεβρουάριος	Piscis	Ιχθύες 20/2-20/3	Wo Μαύρη συγκυρία	Dzec ([Τ]σέκ[ος]) Σκορπίος 23/8-19/9	Itzamná Άνεμοι/Βροχή
Αθηνά	Minerva	Μάρτιος	Aries	Κριός 21/3-20/4	Zip Κόκκινη συγκυρία	Keh (Κεχ) Ελάφι 20/9-17/10	Aj-K'in (Αχ- Κ'ιν) Ήλιος/Ημέρα
Αφροδίτη	Venus	Απρίλιος	Tauro	Ταύρος 21/4-21/5	Zotz' Νυχτερίδα	Muwán (Μουβάν) Κουκουβάγια 18/10-14/11	Man Γη
Απόλλων	Apollo	Μάιος	Geminis	Δίδυμοι 22/5-21/6	(Τ)zek(os) ?	Kutz (Κουτς) Παγώνι 15/11-12/12	Chaac (Τσάακ) Βροχή/Βλάστηση

<sup>1</sup> Αυτή η μορφή ωροσκοπίου είναι μεταγενέστερη, και χρησιμοποιείται σήμερα από τους σύγχρονους αστρολόγους της Κεντρικής Λατινικής Αμερικής. Αντίθετα, το τσολ κ'ιν (tzol k'in), είναι βασισμένο στην αρχαία σοφία, και θεωρείται πληρέστερο και σοβαρότερο.

<sup>2</sup> Αυτήν την ημερομηνία ξεκινά το ημερολογιακό έτος και ο ζωδιακός κύκλος των Μάγια.

Ερμής	Mercurius	Ιούνιος	Cancer	Καρκίνος 22/6-22/7	Χυλ Σκύλος	Kibray (Κιμπράυ) Κροκόδειλος 13/12-9/1	B'alam (Ιαγουάρος) Νύχτα/Κάτω Κόσμος
Ζεός	Juppiter	Ιούλιος	Leo	Λέων 23/7-23/8	Υαχ Κ'ίν Νέος Ήλιος	Batz Kimil (Μπ'ατς' Κιμίλ) Πίθηκος 10/1-6/2	Aj-Min (Αχ- Μιν) Καλαμπόκι
Δήμητρα	Ceres	Αύγουστος	Virgo	Παρθένος 24/8-23/9	Μοί Νερό	Coz (Κος) Γεράκι 7/2-6/3	Chikchán Φίδι
Ήφαιστος	Vulcanus	Σεπτέμβριος	Libra	Ζυγός 24/9-23/10	Ch'en Μαύρη καταιγίδα	B'alam Ιαγουάρος 7/3-3/4	Yum-Kimil (Γιουμ-Κιμίλ) Θάνατος
Άρης	Mars	Οκτώβριος	Escorpion	Σκορπιός 24/10- 22/11	Υαχ Πράσινη καταιγίδα	Fex (Φεξ) Αλεπού 4/4-1/5	Lajun Chan Πλανήτης Αφροδίτη
Άρτεμις	Diana	Νοέμβριος	Sagitario	Τοξότης 23/11- 21/12	Zak Λευκή καταιγίδα	Kan Φίδι 2/5-29/5	Ix Chbel-Yax (Ιξ Τσμπελ Γιάς) Σελήνη/Υφαν ση
Εστία	Vesta	Δεκέμβριος	Capricornio	Αιγόκερως 22/12-20/1	Kej Κόκκινη καταιγίδα	Tzub (Τσουμπ) Σκίουρος 30/5-26/6	
					Mak Κλεισμένος	Aak (Άακ) Χελώνα 27/6-25/7	
					K'an K'in Κίτρινος Ήλιος		
					Muwán Κουκουβάγια		
					Rax Περίοδος σποράς		
					K'ayab' Χελώνα		
					Kumk'u Σιπαποθήκη		
					ΑΠΟΦΡΑΔ ΕΣ ΗΜΕΡΕΣ		
					Wayeb' 5 ημέρες ατυχίας		

Οι αυτοκράτορες, ερπετά όπως ο Γκ'ουκουμάτς (K'ukumatz) των ορεινών Μάγια της Γουατεμάλας ή ο Κετσαλκόατλ (Quetzalcóatl) των Αζτέκων στο κεντρικό Μεξικό, ή Μίνωες και μινώταυροι από την Κρήτη, μαρτυρούν ένα παρελθόν, όπου ο θεοποιημένος βασιλιάς ήταν ευεργέτης αρχαίων αγαθών και κτήτορας της δύναμης της Δημιουργίας και της συντήρησης. Μεταμορφώνεται σε τυραννικό κυρίαρχο και μετατρέπει το θεοκρατικό βασίλειό του –που διέπεται από αυστηρές κοινωνικές δομές- σε εμπορική αυτοκρατορία, όπου το κάθε άτομο ενεργεί για τον προσωπικό του πλουτισμό. Αυτή είναι η χρονική στιγμή που ο Ήρωας παίρνει την πρωτοβουλία να γκρεμίσει το κατεστημένο μέσω της αναγέννησης που ορίζει ο νόμος της Φύσης.



OXLAJUN=13

### **1. Γουατεμάλα: Ιτσαμνά και Ις Τσελ, Οίκος της Σαύρας και Ευγενές Ουράνιο Τόξο**

Παρ' όλο ότι οι Μάγια μιλούν για ένα και μοναδικό θεό, τον οποίον ονομάζουν Χουνάμπ Κου (Junab Ku) και τον θεωρούν άυλο και παντοδύναμο (όπως συμβαίνει και στην ιουδαϊκο-χριστιανική παράδοση), ο υπέρτατος θεός είναι ο Ιτσαμνά (Itzamná), ο οποίος αναπαριστάται στους κώδικες ως ένας γηραιός με μύτη «ρωμαϊκού» τύπου. Είναι ο εφευρέτης της γραφής και προστάτης των επιστημών.

Η σύζυγός του, η Ις Τσελ (Ix Chel), είναι η αρχαία θεότητα της υφαντουργίας, της ιατρικής και του τοκετού. Ήταν παλιά σεληνιακή θεότητα – όπως και η Ήρα στην κλασική Ελλάδα. Τα φιδίσια μαλλιά της και τα γαμψά της νύχια αποτελούν ενδείξεις του γεγονότος ότι αντιστοιχούσε με τη Μητέρα των θεών, την Κοατλίκουε (Coatlicue)<sup>1</sup> του πολιτισμού náhuatl των Αζτέκων.

Ο Ιτσαμνά και η Ις Τσελ, των οποίων τα ονόματα σημαίνουν: «Οίκος της Σαύρας» και «Ευγενές Ουράνιο Τόξο», αντίστοιχα, είναι οι Προγεννήτορες των υπόλοιπων θεών του Μαγια'έτικ (Maya'etik) –της χώρας των Μάγια- στη Γουατεμάλα.

Ο ηλιακός θεός Κ'ίνιτς Αχάου (K'initz Ajaw) –που συγκρίνεται με τον Καραϊ (Karái) των Γουαρανί (guaraní)- ήταν μία από τις μετουσιώσεις του Ιτσαμνά. Κατά το νυχτερινό ταξίδι του κάτω από τη Γη, μεταμορφώνεται σε θεό ιαγουάρο (ocelote).

Λέγεται ότι μία ημίγυμνη σεληνιακή θεά, η Ις Τσ'ουπ (Ix Ch'up), είναι η ύστερη μορφή της Ις Τσελ και σύντροφος, επίσης, του Κ'ίνιτς Αχάου.



KANLAJUN=14

## **2. Μεξικό: Τεσκατλιπόκα και Κετσαλκόατλ Ο Καθρέφτης από Οψιδιανό που Καπνίζει, ενάντια στο Φτερωτό Φίδι<sup>3</sup>**

Ο μύθος των πέντε Ηλίων του πολιτισμού νάουατλ (náhuatl) των Αζτέκων διηγείται ότι στο δέκατο τρίτο ουρανό, το ζευγάρι των Δημιουργών γεννά τέσσερις γιους: τον κόκκινο Τεσκατλιπόκα (Tezcatlipoca), το μαύρο Τεσκατλιπόκα –που ταυτίζεται με το δεύτερο Ήλιο-, τον Ουιτσιλοπόσλι (Huitzilopochtli) –τον προστάτη των Αζτέκων, στο Μεξικό- και το Φτερωτό Φίδι Κετσαλκόατλ (Quetzalcóatl). Αυτός θεωρείται δίδυμος του Τεσκατλιπόκα με τις δύο μορφές.

Ο μαύρος Τεσκατλιπόκα –που το όνομά του σημαίνει «Καθρέφτης από Οψιδιανό που Καπνίζει»- κυριαρχεί στον πρώτο Κόσμο, δηλαδή στον Ήλιο των Γιγάντων.

Ο Κετσαλκόατλ τον ρίχνει στη θάλασσα μ' ένα ξύλο. Ο Τεσκατλιπόκα ανασταίνεται τελικά με τη μορφή ιαγουάρου –γεγονός που μπορεί να συγκριθεί με το θεό Κ'ίνιτς Αχάου (K'inits Ajaw) –τον ηλιακό ιαγουάρο των Μάγια, και πήρε από τότε την ουράνια θέση του στον αστερισμό της Μεγάλης Άρκτου.

Το Φτερωτό Φίδι κυριαρχεί στο δεύτερο Κόσμο, δηλαδή στον Ήλιο του Ανέμου. Ο Καθρέφτης από Οψιδιανό που Καπνίζει τον ρίχνει με μία κλωτσιά.

Ο Τλάλοκ (Tlaloc) – ο θεός της βροχής είναι ο κύριος του τρίτου Κόσμου και του Ηλίου της Βροχής. Ο Κετσαλκόατλ καταστρέφει αυτόν τον Κόσμο με μία πύρινη βροχή από τα ηφαίστεια του κεντρικού Μεξικού.

Η Τσαλτσιουτλίκουε (Chalchiuhtlicue) –η θεά με το ένδυμα από πράσινο νεφρίτη (jade), σύζυγος του Τλάλοκ και προστάτιδα των ποταμών και των λιμνών- είναι η κυρίαρχος του τέταρτου Κόσμου του Υδάτινου Ηλίου (όπως και ο Ύψιστος Turã των Γουαρανί (guaraní) στην Παραγουάη.

Σ' αυτόν το μύθο διαφαίνονται οι αλληπάλληλες δημιουργίες και καταστροφές της υψηλίου, ως αποτέλεσμα των κοσμικών φαινομένων και του ανταγωνισμού της Ανθρωπότητας.

---

<sup>3</sup> Βλ. σχ. 165☀



JOLAJUN=15

### **3. Περού: Ίντι και Βιρακ'ότσα = Ήλιος και Νερό Οι αυτοκρατορικοί προστάτες**

Στο Ταουάντινσούγιου (Tawantinsuyu)<sup>ii</sup> –την Ινκαϊκή Αυτοκρατορία των Τεσσάρων Σημείων του Ορίζοντα- το βασιλικό αξίωμα του Υψηλότατου Άπου Ίνκα (Apu Inka), που παραχωρούσε με κληρονομικό σύστημα ο υπέρτατος Ιερέας, μεταμόρφωνε τον Αυτοκράτορα σε Ίντικ Τσούριν (Intiq Churin), δηλαδή «Γιο του Ηλίου» -ο οποίος αναλάμβανε το ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στις σφαίρες των θεών και των ανθρώπων, και παρείχε εγγύηση για την υλική και ηθική ευμάρεια του λαού του.

Στις αρχές κάθε ηλιακού έτους, όργωνε συμβολικά μ' ένα χρυσό σκήπτρο ένα κομμάτι άγονης γης. Κατά τις περιόδους των βροχοπτώσεων, σάρωνε -και πάλι συμβολικά- τις ασθένειες έξω από τα όρια της αυτοκρατορίας. Αποτελούσε το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στη φυσική και την κοινωνική τάξη.

Η λατρεία του Ήλιου, χαρακτηριστική ανάμεσα στους Ίνκας, είχε επιβληθεί στη συνομοσπονδία του Κούσκο (Qosqo), στο σημερινό Περού, από τον Ίνκα Ρόκα (Inka Roka) – οποίος κατήργησε την παλιότερη λατρεία του θεού των υδάτων Βιρακ'ότσα (Wirakocha)<sup>iii</sup>, που δημιούργησε τον πανανδικό πολιτισμό μες από τα ιερά ύδατα της λίμνης Τιτικάκα (Titicaca)<sup>iv</sup>. Ο Πατσακούτεκ (Pachakuteq), ο λαμπρότερος απ' όλους τους αυτοκράτορες των Ίνκας, είχε το δικαίωμα παρέμβασης στο θρησκευτικό δόγμα. Ο Τούπακ Ίνκα Γιουπάνκι (Tupaq Inka Yupanki) απένειμε στον εαυτό του το προνόμιο να εκλέγει τον Υπέρτατο Ιερέα ανάμεσα από τα μέλη της οικογένειάς του. Ο μεταγενέστερος Γουάινα Κ'άπακ (Wayna Qhapaq)<sup>v</sup> πήρε αυτό το αξίωμα για τον εαυτό του, αφού όμως αυτό είχε χάσει πλέον το λόγο ύπαρξής του. Ήταν ο μοναδικός αυτοκράτορας που λατρεύτηκε ως ενσάρκωση του Ηλίου, όπως οι αντίστοιχοι θεοί Κ'ίνιτς Αχάου (K'initz Ajaw) των Μάγια και ο Καραϊ (Karaí) των Γουαρανί (guaraní) στην Παραγουάη. Έφτασε, μάλιστα, σε σημείο να καταστρέφει τα ιερά ουάκα (waka)<sup>vi</sup>, όταν αυτά έδιναν δυσμενείς οιωνούς. Έτσι, η στρατιωτική μοναρχία του μετατράπηκε σε θεοκρατική με τάσεις παγκοσμιοποίησης. Η κρίση που επακολούθησε το θάνατό του διευκόλυνε το καταστροφικό έργο των Ισπανών κατακτητών του 16<sup>ου</sup> αι.



WAKLAJUN=16

#### **4. Παραγωγή: Νιαμαντού και Νιανντέ Γιαρούι, ο Μοναδικός και Αληθινός Πατέρας και η Γιαγιά που Ανανεώνεται**

Ο Νιαμαντού (Ñamandú) –ως Δημιουργός- ή με τη μορφή του Turã – του Ύψιστου των θεών Μ'μπ-α Τουπί-Γουαρανί (Mb'a turí-guaraní) στην Παραγωγή- συγκρίνεται με το Θεό της Χριστιανοσύνης, που θεωρείται Παντοδύναμος, Πανάγαθος και Φιλεύσπλαχνος. Ο Νιαμαντού είναι ο Πανάγιος Πατέρας του έθνους των Γουαρανί, κι εκπροσωπεί την ανώτατη αρετή. Με τη μορφή του Turã κάθεται στον ξύλινο θρόνο αργκά και κρατά τα σύμβολα του Ηλίου και της Σελήνης, υπονοώντας έτσι ότι τα δύο αυτά ουράνια σώματα δημιουργήθηκαν από τον ίδιο. Αναπαριστάται σαν ηλικιωμένος με μακριά, λευκή γενειάδα, η οποία συμβολίζει την πρότερη υπόστασή του από κάθε άλλο ον. Σ' αυτό το σημείο υπάρχει ο κίνδυνος του συγκρητισμού, δηλαδή, της επιμειξίας ινδιάνικων και ευρωπαϊκών θρησκευτικών στοιχείων.

Ο ανθρωπολόγος Λεόν Κάδογαν (León Cádogan)<sup>vii</sup>, παραθέτει –για τη μελέτη της φυλής Γουαρανί- τον ακόλουθο διάλογο που είχε καταγράψει στα 1970, συνομιλώντας με τον αρχηγό Κορονίτα (Coronita) του οικισμού Άο-γιού (Ao-ju), στο δάσος Τσάκο (Chaco)<sup>viii</sup> της Παραγουάης, γύρω από τη Μεγάλη Θείκη Γιαγιά του έθνους:

*-Κι εκείνη τη Γιαγιά μας, όταν γέρασε, την έθαψαν;  
-Δε θάφτηκε, όταν ήταν πολύ γριά, δε θάφτηκε.<sup>4</sup>*

<sup>4</sup> Αυτός ο διάλογος έχει μεταφραστεί απ' ευθείας από το ινδιάνικο κείμενο στη γλώσσα γουαρανί:

Ha'e va'e Ñande Jaryi chy, i gwaimi ete vyve pa o-je-jaty araka'e.

No je-jatyí, i gwaimi ete vyve ndo-je-jatyí.

Po va'e ña-endu, a-endu che.

Réa ndo je jatyí voi. Upéa araka'e i-gwaimi ete vyve, i memby Ñande Ru Pa'i o-gwereco i memby ramo, pero ha'e i memby rei te, o gwereco rei te i memby gwe py. O-gwereco rei ha'e, pero i memby ramo. Ha'e Ñande Chy, Ñande Jaryi araka'e o-ñembo'e porã araka'e, ha i-gwaimi ete 'i opóno o-roñy katu oo te tape 'i rupi o-pu'ã, oo ra'e o pire o-eja tape py.

O pire o-eja tape rupi. O pire o-eja tape rupi oo jyy agwã o amba py, o pire o-eja mi araka'e tape py, há upéa re o-poraéi araka'e. Marã rami pa che memby oo? E 'i Ñande Ru Pa'i py.

Mamo rupi pa che memby oo ra'e? Oo ko che memby i-ó-ny, e'i o-jeupe, ha upéa re o-jere oo jey Ñande Ru Pa'i renda py: ha'e rami ra'e i-pyau jey, no-manói, i-pyau jey te.

Ñande Jaryi i mitã jewy te, no-manói, ndi katúí; o-manó, porque ha'e kwe ry mba'e porã remi-mbo'e ina.

Mamo pa oo araka'e Ñande Jaryi.

Oo jyy Ñande Ru Pa'i á-py, Ñande Ru Pa'i á-py, ha'e py jyy oo. Ha'e py je ko'ãga peve ime va'erã Ñande Chy Ete. Ñande Jaryi Chy Ete.

Η σύνταξη με τα αντιπαραβαλλόμενα κι επαναλαμβανόμενα στοιχεία, ακολουθεί την προφορική παράδοση κι έκφραση αυτού του λαού. Κύριο μέλημά μας σε αυτήν τη μετάφραση ήταν η εύκολη κατανόηση του κειμένου από τον αναγνώστη, και –συγχρόνως- η μεταφορά της γοητευτικής μαγείας που αποπνέει αυτή η γλώσσα των τροπικών. Στο κείμενο των

-Θέλω ν' ακούσω αυτήν την ιστορία!

-Αυτή δεν την έθαψαν. Αυτή, λένε, όταν γέρασε, είχε το Νιανντέ Ρου Παϊ (Ñande Ru Pa'i) σα γιο της, όμως γέννησε αυτό το παιδί χωρίς αιτία, χωρίς λόγο απέκτησε γιο στα σωθικά της. Και η Μητέρα και Γιαγιά μας, η Νιανντέ Γιαρούι (Ñande Jaryi), προσευχόταν πολύ όμορφα, και όντας πολύ γριά, περπατούσε στα τέσσερα κι ακολούθησε ένα δρόμο, κι έπειτα σηκώθηκε και πήγε, λένε, κι άφησε το δέρμα της στο δρόμο. Άφησε το δέρμα της στο δρόμο, για να επιστρέψει στην κατοικία της και γι' αυτό τραγουδούσε: «Πώς έγινε κι έφυγε ο γιος μου;», είπε στον Πατέρα μας τον Παϊ. «Πού πήγε το παιδί μου; Έφυγε ο ο γιος μου», μονολόγησε.

Αμέσως τότε, πήρε το δρόμο της επιστροφής προς το γιο της, το Νιανντέ Ρου Παϊ. Μ' αυτόν τον τρόπο ανανεώθηκε η Μεγάλη Γιαγιά της φυλής μας, η Νιανντέ Γιαρούι. Δεν πέθανε, δεν μπορούσε να πεθάνει, γιατί είχε μαθητεύσει με τα Καλά Πνεύματα. Επέστρεψε εκεί όπου βρισκόταν ο Πατέρας μας, εκεί όπου βρίσκεται ο Νιανντέ Ρου Παϊ. Εκεί επέστρεψε και πάλι. Εκεί πρέπει να 'ναι ακόμα και τώρα η Αληθινή Μητέρα Μας, η Μεγάλη Μας Γιαγιά, η Νιανντέ Γιαρούι.



---

ιθαγενών εμφανίζονται ισπανικές λέξεις, όπως: pero = αλλά, όμως // porque = διότι, κλπ., γεγονός που δηλώνει τον υβριδισμό των αμερικανικών γλωσσών μετά την Ισπανική κατάκτηση.

Είναι ενδιαφέρουσα η επιβίωση αυτών των σοφών παραδόσεων, οι οποίες όμως, δεν εμποδίζουν τη νέα γενιά των Γουαρανί να ασχολείται συγχρόνως με την τεχνολογία, όπως συμβαίνει στο ινδιάνικο χωριό Φορτίν Μ'μπορερέ (Fortín Mboreré) στην περιοχή Μισιόνες (Misiones) της ΒΑ. Αργεντινής. Εκεί, οι άνθρωποι σέβονται τη Φύση, και όταν ένας λευκός τολμήσει να κόψει ένα λουλούδι χωρίς ιδιαίτερο λόγο, τότε εκείνοι του εξηγούν ότι έχει προσβάλει κάποιο πνεύμα του δάσους, και αρνούνται να τον οδηγήσουν πίσω, στο ασφαλές χωριό, εάν προηγουμένως δεν δείξει πραγματική μεταμέλεια. Η αναφορά των ιερών λέξεων συγκινεί τους ιθαγενείς, οι οποίοι, παρ' όλα αυτά, κρατούν μία συντηρητική στάση και δεν επιτρέπουν στον καθένα να επισκεφτεί το οπού (ory), δηλ. το ναό τους, από φόβο μήπως τον βεβηλώσει λόγω άγνοιας.



WUKLAJUN=17

## **5. Κολομβία: Μποτσικά και Μπατσουέ Ο Σωτήρας των Υδάτων και η Μητέρα της Ανθρωπότητας**

Σύμφωνα μ' ένα θρύλο των Τσίμπτσα (chibcha) της Κολομβίας, ο Μποτσικά (Bochica) είναι ένας αξιοσέβαστος γέροντας –ο οποίος μάλιστα, συγγέεται με τον Ύψιστο θεό Τσιμινιγκάγκουα (Chiminigagua) της φυλής των Μουίσκα (muisca), που ζουν στις ορεινές περιοχές της Κουνντιναμάρκα (Cundinamarca). Οι μεταγενέστερες χριστιανικές επιρροές τον παρουσιάζουν με λευκή, μακριά γενειάδα και λευκό χιτώνα, καβάλα σ' ένα γάιδαρο, ή μία καμήλα (ιουδαϊκό-χριστιανικό στοιχείο), ή ακόμη και σ' ένα λ(ι)άμα (llama), δηλαδή προβατοκάμηλο των Άνδεων. Είχε, επομένως, παρόμοια εμφάνιση με το Νιαμαντού (Ñamandú) των Γουαρανί (guaraní) στην Παραγουάη.

Σήμερα, κάποιες ιθαγενείς κοινότητες της περιοχής Μπογιακά (Boyacá), φυλάσσουν –σύμφωνα με την παράδοση- ως ιερό κειμήλιο ένα από τα οστά του Μεγάλου Διδασκάλου του έθνους τους.

Εκείνος τους δίδαξε να καλλιεργούν τη γη, να υφαίνουν, να εκτρέφουν ζώα και να λατρεύουν τους θεούς. Τους έμαθε να σέβονται την τιμιότητα ως την ανώτατη αρετή και να διατηρούν μητριαρχική δομή στην κοινωνία τους. Διέδωσε, επίσης, την ύπαρξη της μετά θάνατον ζωής –σα να επρόκειτο για ένα μεγάλο ταξίδι στο Υπερπέραν, και γι' αυτόν το λόγο, έθαβαν τους νεκρούς τους μαζί με τα υπάρχοντά τους, τη γυναίκα και τα σύμβολά τους. Επέβαλλαν κυρώσεις στους παραβάτες των εντολών τους. Ο ακρωτηριασμός του χεριού –ως ποινή-, μας θυμίζει το σύγχρονο ισλαμικό νόμο σαρία (شريعة).

Η Μπατσουέ (Bachué), γυναίκα πανέμορφη, βγήκε από τα βάθη της ψυχρής και δυσάρεστης λίμνης Ιγουάκε (Iguaque), κρατώντας στο δεξί της χέρι ένα πεντάχρονο αγόρι, δυνατό και υγιές, του οποίου τ' όνομα παραμένει άγνωστο, γεγονός που υπογραμμίζει τη μητριαρχική βάση της αρχαίας κοινωνίας των Τσίμπτσα.

Όταν το παιδί έγινε είκοσι χρονών, παντρεύτηκε την ίδια τη μητέρα του, την Μπατσουέ. Ας συγκρίνουμε σ' αυτό το σημείο τη θεοποίηση των ανθρώπων που διέπραξαν αιμομιξία, που μας διηγείται ο μύθος της Δημιουργίας των Γουαρανί.

Από την ένωση της Μπατσουέ με το γιο της, γέμισε η Γη με ανθρώπους.

Η Μπατσουέ ξεκίνησε τότε την αποστολή της: δίδαξε στους ανθρώπους να υφαίνουν τις ίνες του κάκτου αγκάβε (agave), να χτίζουν καλύβες, να πλάθουν τον πηλό, να καλλιεργούν τη γη και να επεξεργάζονται το χρυσό.

Ο γιος και σύζυγός της, εκπαίδευσε τους πολεμιστές και τους δίδαξε τις αξίες της Ανθρωπότητας.

Έχοντας επιτελέσει και οι δύο το έργο τους, μεταμορφώθηκαν σε φίδια κι επέστρεψαν στα ήρεμα, πλέον, νερά της λίμνης Ιγουάκε, υποσχόμενοι στο



λαό τους ότι μέσα από την ενάλια κατοικία τους, θα εποπτεύουν το Καλό της Ανθρωπότητας.

Οι σύγχρονοι ιθαγενείς της Κολομβίας λένε ότι βλέπουν ανάμεσα στα νερά της λίμνης τους να γλιστρά η φιδίσια Μητέρα της Ανθρωπότητας, η Μπατσουέ, της οποίας η οφιοειδής μορφή αντιστοιχεί με τον Γ'ουκουμάτς (K'ukumatz) και τον Κετσαλκόατλ (Quetzalcóatl), δηλαδή το Φτερωτό Φίδι της Μέσης Αμερικής, στη Γουατεμάλα και στο Μεξικό, αντίστοιχα.





WAXAKLAJUN=18

**6. Κούβα: Ελέγκμπα Ελεγουά / Τσανγκό  
Ένα πνεύμα με τρεις Αποκαλύψεις / Βασιλεύς Βασιλέων**

Ο Ελέγκμπα Ελεγουά (Elegba Eleguá), είναι ο ορίσα (orisha) της αφροκουβανέζικης σαντερία (santería) -δηλαδή της θρησκείας με τα ανάμεικτα αφρικανικά και ισπανικά στοιχεία-, που εμφανίζει τρεις Αποκαλύψεις, αλλά εν τέλει είναι ένας και μοναδικός.

Στην πρώτη του μεταμόρφωση, αναπαριστά το διάβολο Ολόσι (Olosi). Στη δεύτερη εμφάνισή του είναι ο Ετσού (Eshú) -το ον που δεν ελέγχεται.

Στην τρίτη αναπαράστασή του, φέρει το όνομα Ελεγουά κι εκπροσωπεί την οντότητα που ελέγχεται.

Στον Ετσού –που ταυτίζεται με τον Ελεγουά- αποδίδεται η ιδιότητα της πρωταρχικότητας και της τελικής φάσης, και αυτό συμβολίζεται από την ενδυμασία του: το κόκκινο χρώμα αναπαριστά τη ζωή, και το μαύρο το θάνατο. Έχει τη δύναμη να ευνοεί το εμπόριο, και είναι γνωστός με το όνομα του Μεγάλου Μάντη, αφού διατηρεί άμεση επικοινωνία με τ' άστρα.

«Τσανγκό Καβοσιλέ Ολούο Οσάιν Ολουκοσό Ομπάρα Λούμπε Κισιέκο Ογκόντο Μακουλένκουε Ελουφίνα Κοκέ Ομπά Μπι Ογιό Αλάφι Αρο Κοματίτι» (Shangó Kawosilé Oluo Osain Olukosó Obara Lube Kisieko Ogodo Makulenkue Elufina Koké Obá Bi Oyó Alafi Aro Komatiti) είναι ολόκληρο το όνομα του Βασιλιά των Βασιλέων, που είναι γιος του Δημιουργού Ομπαταλά (Obatalá) και της θεάς της θάλασσας Γιεμαγιά (Yemayá). Είναι, επίσης, ο κυρίαρχος του τυμπάνου μπατά (batá). Χαρακτηρίζεται ως γυναικός –όπως και ο Δίας των αρχαίων Ελλήνων. Οι χορευτικές του ικανότητες κάνουν τις γυναίκες να τον ερωτεύονται –όπως συνέβαινε και με το Διόνυσο. Ο Τσανγκό είναι ο Κύριος της φωτιάς και του κεραυνού.

Σ' αυτόν το θεό έχουν αφιερωθεί οι περισσότεροι ύμνοι, οι οποίοι δεν αποτελούν επικλήσεις, αλλά αλληγορικές ιστορίες –σαν τις απαρχές του ελληνικού θεάτρου. Εκφράζει την ίδια την ουσία της ζωής, ενώ ο συγκρητισμός τον έχει εξισώσει με την Αγία Βαρβάρα, ως στοιχείο δυαδικότητας ανάμεσα στο αρσενικό και στο θηλυκό.



B'OLONLAJUN=19

## **7. Ελλάδα: Ζεύς και Ήρα, Ολύμπιοι Αυτοκράτορες**

Τα ελληνικά φύλλα που κατέβηκαν στη Βαλκανική Χερσόνησο γύρο στο 2.000 π.Χ., έφεραν τη λατρεία του Διός. Ήταν θεότητες του ξάστερου ουρανού, και το όνομά του συναντάται σε διάφορους ινδοευρωπαϊκούς λαούς· στη σανσκριτική γλώσσα αναγνωρίζεται ως *Dyaus Pit[ā]r* ( *द्यूषिपितृ* ) (Ντιάους Πίτ[α]ρ), και στη λατινική ως *Jupiter* (Γιούπιτερ). Η προσφώνησή του ως «Πατέρα» χάνεται στο χρόνο. Ήταν πατέρας του Δωδεκάθεου και της Ανθρωπότητας. Το ανάκτορό του βρισκόταν –κατά την παράδοση- στην κορυφή του Ολύμπου. Οι βασιλείς στη Γη θεωρούνταν απόγονοι υπό την αιγίδα του, γι' αυτό λέγονταν «διοτρεφείς». Προστάτευε τις έστιες και τα αϊθρια των σπιτιών, όπου υπήρχαν βωμοί για τη λατρεία του, στους οποίους οι αρχηγοί των οικογενειών τού προσέφεραν θυσίες. Ως «κτήσιος» προστάτευε τα θεμέλια και τα υπόγεια, και συμβολιζόταν από τον «οΐκουρον ὄφιν» -ένα στοιχείο συγκρίσιμο με το Φτερωτό Φίδι Γκ'ουκουμάτς (*K'ukumatz*) των Μάγια στη Γουατεμάλα, ή τον Κετσαλκόατλ (*Quetzalkóatl*) των Αζτέκων στο Μεξικό, όπως και με το φίδι μ'μπού (*mboi*) των Γουαρανί (*guaraní*) στην Παραγουάη – που όρισε με τις γραμμώσεις του σώματός του της επιφάνεια της Γης.

Ο Δίας βελτίωνε τον καιρό και χάριζε πλούτη στους ανθρώπους. Επόπτευε τους ὄρκους, και ως «Ξένιος» προστάτευε τους φιλοξενούμενους. Όπως συνέβαινε με όλους τους θεούς της ελληνικής αρχαιότητας, ο Δίας δε χαρακτηριζόταν από ηθική ακεραιότητα. Ένα κοινό στοιχείο με τον *Turā* των Γουαρανί ήταν ο κεραυνός, που τους χρησίμευε ως όπλο.

Το όνομα της Ήρας αποτελεί τη θηλυκή μορφή του Ήρωα, ή – σύμφωνα με τους προσωκρατικούς φιλοσόφους, είναι η ετυμολογική εξέλιξη του ουσιαστικού «ἄηρ». Ήταν θεά με διττή υπόσταση: Γη και Σελήνη –όπως και ο Καραϊ (*Karai*) των Γουαρανί. Προστάτευε, αλλά και τιμωρούσε τους παράνομους εραστές, επειδή αισθανόταν πληγωμένη από τη συμπεριφορά του συζύγου της του Δία.

Ηλίας Ταμπουράκης

Καθηγητής & Μεταφραστής Ισπανικής & Πορτογαλικής Γλώσσας & Πολιτισμού

Κιν.: 6951614346

Σταθ.: 2114026048

e-mail: [artsolat2@hotmail.com](mailto:artsolat2@hotmail.com)

[www.iliastampourakis.weebly.com](http://www.iliastampourakis.weebly.com)

<https://www.facebook.com/TaxidiStisGlosses>

<https://plus.google.com/103282710481911940166/posts>

<http://www.ispania.gr/katalogos?sobi2Task=sobi2Details&catid=&sobi2Id=567>

<https://plus.google.com/communities/115588619555422739519>

skype: [ilias.t2010](https://www.skype.com/user/ilias.t2010)

---

<sup>i</sup> Coatlicue (Κοατλίκουε) σημαίνει: «Αυτή με το ένδυμα από φίδια».

<sup>ii</sup> «Tawantinsuyu (Ταουάντινσουύγιου) –η Ενσωμάτωση των Τεσσάρων Περιοχών του Ορίζοντα σε ένα Κράτος, κάτω από μία Κυβέρνηση Ομόσπονδων Κρατιδίων» λέγεται στη γλώσσα κέτσουα/ρουνασίμι (quechua/runasimi) των Ίνκας η περιοχή των Άνδεων (Περού, Βολιβία, βόρεια Χιλή και Αργεντινή, Ισημερινός και νοτιοδυτική Κολομβία). Και οι κάτοικοι αυτής: «panaturantin –η ολοκληρωμένη κοινωνία των αδελφωμένων ανθρώπων». Πρωτεύουσά της ήταν το Κούσκο (Qosqo), που σημαίνει: «ο Ομφαλός του Κόσμου». (Ανθολογία ποίησης των Ίνκας, εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια: Ηλίας Ταμπουράκης, Εκδ. Ροές, Αθήνα, 2007.)

<sup>iii</sup> Qhonilla T'ijsi Wiraqhocha (Κ'ονίλλια Τ'ίτσι Βίρακ'ότσα): Ο πολιτισμικός ήρωας του πολιτισμού των Ίνκας και των Αϊμάρα. Θεμέλιο των πάντων, κτήτωρ του μένους της αστραπής, και του βρυχηθμού του κεραυνού, κυρίαρχος των υδάτων και δημιουργός της ζωής. Θεϊκή μορφή των Ίνκας –πολιτισμικό δάνειο από τους Aymara-, με λευκή επιδερμίδα και γενειάδα, που ήρθε στις ακτές του Περού από τον Ωκεανό. Στοιχείο ίσως ανάλογο με το Φτερωτό Φίδι Quetzalcóatl των Αζτέκων και τον Kukulk'ān των Μάγια –στη Μέση Αμερική. Πιθανώς έχει δεχτεί μετέπειτα επιρροές από τον καθολικισμό.

Campbell Joseph: The hero with a thousand faces, 1949 / Ο Ήρωας με τα χίλια πρόσωπα Ελλην. Μτφρ.: Θ. Σιαφαρίκας, Εκδ. Ιάμβλιχος, Αθήνα, 2001, σσ.: 173-4 (αποσπασματικά):

«[...] Το μυστήριο του φαινομενικά αντιφατικού πατέρα αποδίδεται εκφραστικά στη μορφή μιας μεγάλης θεότητας του προϊστορικού Περού, που ονομάζεται Βιρακ'ότσα. [...] Επίσης, σαν θεός του Ηλίου και της καταιγίδας, η σύνθεσή του είναι οικεία. [...] Στους Navajo (Anasazi, Β. Μεξικό, βλ. σχ. 78), εμφανίζεται με την προσωποποίηση του πατέρα των Δίδυμων Πολεμιστών. Φαίνεται, επίσης, και στο χαρακτήρα του Δία. [...] Η ουσία βρίσκεται στο γεγονός πως η χάρη που ξεχύνεται από την ηλιακή πύλη είναι η ίδια με την ενέργεια του κεραυνού, η οποία εκμηδενίζει και ταυτόχρονα παραμένει άφθαρτη: πρόκειται για το φως του Άφθαρτου που καταστρέφει τις αυταπάτες και το οποίο είναι το ίδιο με το δημιουργικό φως. Και αν θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε την ορολογία μιας δευτερεύουσας πολικότητας της φύσης: η απαστράπτουσα φλόγα της ηλιακής λάμψης φαίνεται, επίσης, και στη γονιμοποιητική βροχή η ενέργεια που βρίσκεται πίσω από το θεμελιακό ζεύγος των αντίθετων, φωτιά και νερό, είναι μία και η αυτή.

Όμως, η πιο ασυνήθιστη και βαθυστόχαστη όψη του Βιρακ'ότσα, αυτής της τόσο ευγενικής περουβιανής σύλληψης του συμπαντικού θεού, είναι μια λεπτομέρεια ιδιαίτερα εξαστομικευμένη: τα δάκρυα, τα ζωντανά ύδατα, είναι τα δάκρυα του θεού. [...] Η θεότητα αυτή παρέχει απλόχερα ζωή στη ζωή, παρ' όλο που έχει πλήρη επίγνωση της μίζερης ζωής των δημιουργημάτων της, παρ' όλο που έχει πλήρη συνείδηση των κραυγών του πόνου, της φωτιάς, της παράνοιας του πλανημένου, του αυτοκατεστραμένου, του λάνγνου και οργισμένου σύμπαντος της δημιουργίας του. [...] Η ουσία του χρόνου είναι ροή, διάλυση της παροδικής ύπαρξης και η ουσία της ζωής είναι χρόνος. Με το έλεος και τη αγάπη του για τις μορφές του χρόνου, αυτός ο άνθρωπος που δημιουργεί ανθρώπους, παρέχει την υποστήριξή του στη θάλασσα της οδύνης επειδή, όμως, έχει συνείδηση των πράξεών του, τα σπερματικά ύδατα της ζωής που προσφέρει είναι τα δάκρυα των ματιών του.

Το παράδοξο της δημιουργίας, η έλευση των μορφών του χρόνου από την αιωνιότητα, αποτελεί το γενετικό μυστικό του πατέρα. Ποτέ δεν μπορεί να ερμηνευθεί με ακρίβεια. Γι' αυτό και κάθε θεολογικό σύστημα έχει ένα τρωτό σημείο, μία αχίλλειο πτέρνα, που ακούμπησε η μητέρα της ζωής κι έτσι ανατρέπεται η πιθανότητα της τέλει γνώσης. [...]

«Βίρακ'ότσα» αποκαλούν ακόμα και σήμερα οι ινδιάνοι όσους λευκούς περιφέρονται στα μέρη τους.

<sup>iv</sup> Titicaca –Inti Kjarkas- (Ίντι Κ'άρκας), τα Ιερά Ύδατα του Ηλίου, η λίμνη με τα 8.549 τετραγωνικά χιλιόμετρα σε υψόμετρο 3.820 μέτρων (!) ανάμεσα στο Περού και τη Βολιβία, είναι μία από τις υψηλότερες πλωτές λίμνες στον κόσμο.

<sup>v</sup> Ο Αυτοκράτορας Γουάινα Κ'άπακ' (Wayna Qhapaq = Νεαρός Πλούσιος/Ισχυρός) είχε δύο γιους: τον Waskar και τον Ataw Wallpa, τους οποίους είχε αποκτήσει από διαφορετικές

---

συζύγους. Ο πρώτος είχε δυνατή επιρροή στο λαό των νότιων περιοχών του βασιλείου, ενώ ο δεύτερος στο βορρά. Τις έριδες μεταξύ των δύο ετεροθαλών αδελφών για το στέμμα εκμεταλλεύθηκαν οι Ισπανοί κατακτητές για να καταλάβουν την Κ'ακ'αμάρκα (Qaqamarka, Cajamarca), την Πρωτεύουσα του Ταουάν'τινσούγιο (Tawantinsuyo). Είναι τραγικό το γεγονός ότι ο Ουάσκαρ (Waskar) κατέληξε αιχμάλωτος του αδελφού του, του Ατάου Γουάλλπα (Ataw Wallpa), ενώ κι εκείνος ήταν, με τη σειρά του, αιχμάλωτος του Francisco Pizarro. Εν τέλει, στις 29 Αυγούστου του 1533, κι ενώ ο Ισπανός κατακτητής είχε λάβει τα λάφυρα σε χρυσό και σε ασήμι –που του είχε υποσχεθεί ο Ίνκα- εκτέλεσε τον Αταουάλλπα (Atahualpa) δι' απαγχονισμού.

(Ανθολογία ποίησης των Ίνκας, εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια: Ηλίας Ταμπουράκης, Εκδ. Ροές, Αθήνα, 2007.)

<sup>vi</sup> Waka (ουάκα) σημαίνει θεοποιημένο στοιχείο της Φύσης.

<sup>vii</sup> León Cádogan , (Παραγουάη, 1899- 1973): Εθνολόγος.

<sup>viii</sup> Το Τσάκο (Chaco), στη δυτική Παραγουάη, είναι ένα από τα πιο αφιλόξενα μέρη του πλανήτη μας. Κατά την περίοδο των βροχών, η γη πλημμυρίζει, ενώ στην εποχή της ξηρασίας ο τόπος μετατρέπεται σε ένα σκονισμένο πεδίο. Παρ' όλο ότι καλύπτει το 60% της χώρας –και εισέρχεται σε τμήμα της Βολιβίας και της Αργεντινής, φιλοξενεί μόνο το 3% του πληθυσμού. Οι ιθαγενείς Γουαρανί (guaraní) επιβιώνουν εκεί από την προϊστορική εποχή των κυνηγών και τροφοσυλλεκτών. Από το 1920, μετανάστευσαν εκεί κάποιες κοινότητες Μενονιτών, που ασχολούνται με την αγροκαλλιέργεια.

Το έτος 2000, η Εκκλησία της Ενώσεως (Unification Church), με επικεφαλής τον αιδεσιμότατο (!) Σουν Μιουνγκ Μουν (Sun Myung Moon) [ 문선명 ], αγόρασαν 360.000 εκτάρια γης, στα οποία περιλαμβάνόταν ολόκληρη η κωμόπολη Πουέρτο Κασάδο (Puerto Casado). Οι 6.000 κάτοικοι απαίτησαν να τους παραχωρηθούν τουλάχιστον τα σπίτια τους και 5.000 εκτάρια γης.